

pl. az ivócsév (1,5—2 méter hosszú nádból készült ivócső), a parás (halászhálóok úszója, kötött, kagylókánál, nádvilla, csipetű nyárs, haltartó kas, vejszmeredő, halmerítő) stb.

A monográfia anyagából nem hiányzik a halból készült ételek elkészítési módjának leírása sem. A kopácsi halpaprikás, a csukapörkölt, a nyárson sült mundéros hal, a tepsiben sült csuka, a töltött hal, a rakott hal, a csukafasírt, a csukakolbász jól ismert és gyakori étel volt a kopácsiak asztalán. A rák azonban már ünnepi fogásnak számított.

Könyvének második részében Lábadi bemutatja a vízi világ tükröződését a népköltészetben. A balladákban, népdalokban, népmesékben leggyakrabban a halászlégeny a hős, a történeti mondák is a vízi életre utalnak, az anekdoták szerint pedig a kopácsi ember hallal mindent el tud intézni. De azon sem kell csodálkozni, hogy a kopácsiak a nagy fába vágta fejszéjét helyett azt mondják: *mély vízben veti hálóját*. Hasonló közmondások, melyek a vízi élet köréből származnak: *aki fél a víztől, nem eszik halat; ki vízben jár, megnevedesedik; ne tanítsd a récét úszni!* stb.

A vízi világ a díszítőművészetben is tükröződik. Legszebben a női főkötőkön jut kifejezésre: rákos, piócs és halas minta a leggyakoribb. A ha-

lászházak homlokzatán is megtalálható a már cégernek is számító pontyábrázolás vagy egyéb használati tárgyakon a halas díszítés. Ez arra enged következtetni — írja Lábadi —, hogy a múlt századokban a díszítőművészetben nagy kultusza volt a vízi motívumok alkalmazásának.

A monográfia végén összefoglaló képet kapunk a vízparti játékokról, melyeknek nyersanyaga növényi eredetű, vagy halcsontot kagylót használtak a játékszer elkészítéséhez. Ez azt bizonyítja, hogy nemcsak a felnőttek, a gyerekek is kötődtek a vízhez.

A könyvet gazdag jegyzetanyag, szakirodalom és tájszójegyzék zárja. A vízi élet mindennapjait pedig fekete-fehér fényképek teszik látványosabbá. Az egykori rendkívül gazdag Kopácsi-rét ma természetvédelmi terület, 25 ezer hektáros vízterületén mintegy 50 féle halnak és 267 féle madárnak ad otthont. A már kihalt fajtaikat a falu madártani múzeuma őrzi.

Baranya népi hagyományának feltárásában Lábadi Károlynak a *Kopácsi vízi élet* a nyolcadik könyve. Hozzáértő, szorgalmas munka eredményeként a jugoszláviai magyar néprajznak is értékes dokumentuma.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

NEVEK NYOMÁBAN

Živko Mandić: *Povijesna antroponimija bunjevačkih Hrvata u Madžarskoj*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987

A kiadáspolitika és a szerző lelkes és lelkiismeretes gyűjtőmunkája eredményeként jelent meg az első bunyevác, magyarországi bunyevác, forrásértékű névtani munka, amely névtanosi, nyelvészeti, történeti és más rokon tudományok kutatói számára rendkívül fontos kiadás. Egy aránylag fiatal, csak a XX. században önállósuló, egyre több tudós érdeklődését felkeltő nyelvészeti jellegű tudományág, az onomasztikának, a névtanának antroponimiával, személynévvel, mégpedig a személynévnek is egyik

fajával, a családnevekkel foglalkozó részlegébe sorolható munka, modern szemléletű és módszerű névtár s elvi jelentőségű rendszerezést tartalmazó névtani monográfia.

A bőséges anyag (3574 vezetéknev) gazdag tanulságokban. A pontos, a biztos talajon nyugvó anyag megvallása általánosításokat is lehetővé tesz, feltárható belőle pl. a nevek belső összefüggésének rendszere, a névélet jellemzői, törvényszerűségei, a névadási szokások, a név és viselője közötti reális kapcsolat, a hagyományörzés, a

név megterheltsége, elterjedtsége stb. A szerző a nevek vizsgálatában a nyelvi oldalra helyez nagyobb súlyt, de a névadást befolyásoló külső tényezőket sem hanyagolja el. A nyelvi eredet szempontjából figyelembe veszi a magyar, illetve esetleges német nyelvi kölcsönhatást is, noha ez százalékarányban nem jelentős. Eredzeti is egyik-másik nevet, megpróbálja kideríteni az elnevezés eredetét, több lehetőséget is felvet. A névállomány szerkezetét is megfigyelteti a szerző. A nyelvi statisztika alkalmazásával kiderül, hogy a megterheltségi, funkcionális, nyelvi megformáltság szerinti névtípusok milyen számban, milyen arányban vannak jelen a rendszerben. A nevek társadalmi vonatkozásaira szintén fény derül. A köznévi, nem tulajdonnévi eredetű nevek pl. tájékoztatnak a nevek viselőinek szokásairól, életmódjáról, foglalkozásáról, települési viszonyairól, rokonsági kapcsolatairól, emberi tulajdonságáról, életkörülményeiről, tehát fontos, tekintetbe jöhető és vehető népismerteti-társadalmi tanulságokkal szolgálnak.

A legtöbb név már meglevő személynévből (63,340/0) mint többszöböl keletkezett, igen gazdag képzőrendszer alkalmazásával. Keletkezhetett, keletkezett is bőséggel, férfi és női szentek nevéből, közös főnevekből. Összetett szó is lehet alap, de összeforrott szókapcsolat meg többelémi szintagmatikus kapcsolat is. Ami a nevek alapjául szolgáló szófajok megterheltségét illeti, mint várható is, legtöbb a főnév (57,120/0) s melléknév (41,470/0), míg ige 1,240/0, számnév pedig mindössze 2 személynévnék alapja.

A névanyag két megye — Bács-Kis-

kun és Csongrád — 34 településének névhasználatában jelentkező adatokat tartalmazza. Időbeli határai: 1663 és 1985, melybe forrásként beletartoznak a kéziratok egyházi anyakönyvek, az állami és egyházi iratok, jegyzékek, valamint az élő adatszolgáltatók szóbeli közlései. Utánanéztem néhány név meglétének a mi vidékeinken is. Ilyenek a hirtelen előszámlált mintegy száz név közül: Budimčević, Čović, Dulić, Evetović, Išpanović, Ivandekić, Ivković, Jaramazović, Kaić, Karagić, Kopunović, Kulošević, Petrić, Piuković, Rudić, Šarcević, Perčić, Tumbas, Tunić (Vojnić), Vidaković, amelyek errefelé is jól ismertek.

A könyv bevezetéséből megtudjuk, hogy fogantatása, ötlete a bunyevácok utolsó beköltözése 300. évfordulójának megünneplése, és az a szándék, hogy a szerző megismertesse a mai fiatalokkal a bunyevácok múltját. Ez utóbbit szolgálja az óshazáról szóló fejezet. Itt a legújabb kutatások szerinti eredményekről beszámolva szerzőnk is magáévá teszi azt a közhiedelemmel ellentétben levő megállapítást, hogy az óhaza nem a Buna folyó körül keresendő, hanem attól nyugatabbra, a hercegovinai vilajetben. Mandić arról is szól, hogy a magyarországi bunyevácok betelepülésének éve nem 1686-ban, hanem egy évvel később történt, miután Bácska felszabadult a törökök alól.

Mandić nemcsak történeti anyagra, hanem szinkron anyagra támaszkodó monográfiája bizonyítja, hogy a nevek éppen olyan értékek, mint a népköltészet vagy egy-egy műemlék, sok és sokféle kutatásra adnak lehetőséget.

PENAVIN Olga

A SZÜLŐFÖLD NYELVE

Szabó József: *A nagykönyi nyelvújítás*. Szekszárd, 1986

A falujából más vidékre, városba elszármazott ember különös zsi bongást érez, amikor gyermekkoráról szólhat, vagy amikor szülőhelyére érkezik vissza. Feltűnnek előtte rég nem látott arcok, nyelve hegyére tolnak

olyan szavak, amelyeket már elfeledni vélte. Erzi és tudja, hogy ez egészen más világ, és a nyelv sem ugyanaz, mint amelyet nap mint nap használ.

A nyelv kérdéseivel foglalkozók